

ครูช่างศิลปหัตถกรรม

นายสมคิด คชาพงษ์
แก่งหวาก
จังหวัดนนทบุรี

“ จะขออุทิศชีวิตนี้เพื่อรักษา
สืบสานภูมิปัญญาบรรพบุรุษของช่างแก่งหวาก
สายตระกูลวัดอัปสรสวรรค์
และตั้งใจจะทำไปจนกว่าจะสิ้นลมหายใจ ”

แหงหยวกก่อเป็นเชิงตะกอน

งานแหงหยวก เป็นงานจิตรศิลป์ที่มีมาแต่โบราณ เป็นงานช่างฝีมือที่ต้องใช้มีดสองคมแทงลงไปบนกากกล้วยให้เกิดลวดลาย งานแหงหยวกจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ งานแหงหยวกแบบราชสำนักในสมัยโบราณ และงานแหงหยวกแบบสกุลช่างทั่วไป โดยกลุ่มช่างแหงหยวกที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันเหลืออยู่เพียงไม่กี่แห่ง เช่น กลุ่มช่างแหงหยวกสกุลช่างเพชรบุรี สงขลา พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง เป็นต้น และหนึ่งในนั้นคือช่างแหงหยวกสายตระกูลวัดอัปสรสวรรค์ ย่านภาษีเจริญ ที่ยังคงไม่ละทิ้งภูมิปัญญาการแหงหยวกและสืบทอดกระบวนการทำงานจากบรรพบุรุษเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

นายสมคิด คชาพงษ์ สืบเชื้อสายมาจากช่างแหงหยวกสายตระกูลวัดอัปสรสวรรค์ ที่มีนายชัน คชาพงษ์ (คุณปู่) เป็นช่างฝีมือคนแรกของสายตระกูล ถ่ายทอดส่งต่อมาถึงรุ่นคุณพ่อ (นายสกุล คชาพงษ์ หรือครูเซ็ด) จนถึงรุ่นนายสมคิด ครอบครัวของนายสมคิดอาศัยอยู่ในตรอกใกล้กับวัดอัปสรสวรรค์ เขตภาษีเจริญ จึงได้มีโอกาสทำงานแหงหยวกถวายวัดอัปสรสวรรค์อยู่เรื่อยมา นับเป็นโอกาสที่ดีในการได้อนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาของบรรพบุรุษช่างแหงหยวก สายตระกูลวัดอัปสรสวรรค์ และได้พัฒนาฝีมือการแหงหยวกอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังได้แสดงผลงานสู่สาธารณะ จนทำให้งานแหงหยวกสายตระกูลวัดอัปสรสวรรค์เป็นที่รู้จักและฝีมือเป็นที่ยอมรับในวงกว้างมากขึ้น

เมื่อเวลาเปลี่ยนไปความนิยมของงานแหงหยวกเริ่มลดน้อยถอยลง ทำให้ช่างแหงหยวกในหลายกลุ่มเริ่มละทิ้งวิชาความรู้และหันไปทำงานด้านอื่นที่ได้รายได้ดีกว่า ทำให้นายสมคิดเริ่มเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานงานแหงหยวกสายตระกูลช่างวัดอัปสรสวรรค์ เพราะกลัวว่าจะเลือนหายไปตามกาลเวลา จึงมุ่งมั่นและทุ่มเทเผยแพร่ผลงานแหงหยวกโบราณที่แสดงถึงทักษะฝีมือเชิงช่างของบรรพบุรุษมาอย่างต่อเนื่อง จนถึงในวันนี้เป็นเวลากว่า 48 ปีมาแล้ว

แทงหยวก ลายเกลียวกนก

แทงหยวก ลายฟันปลา

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

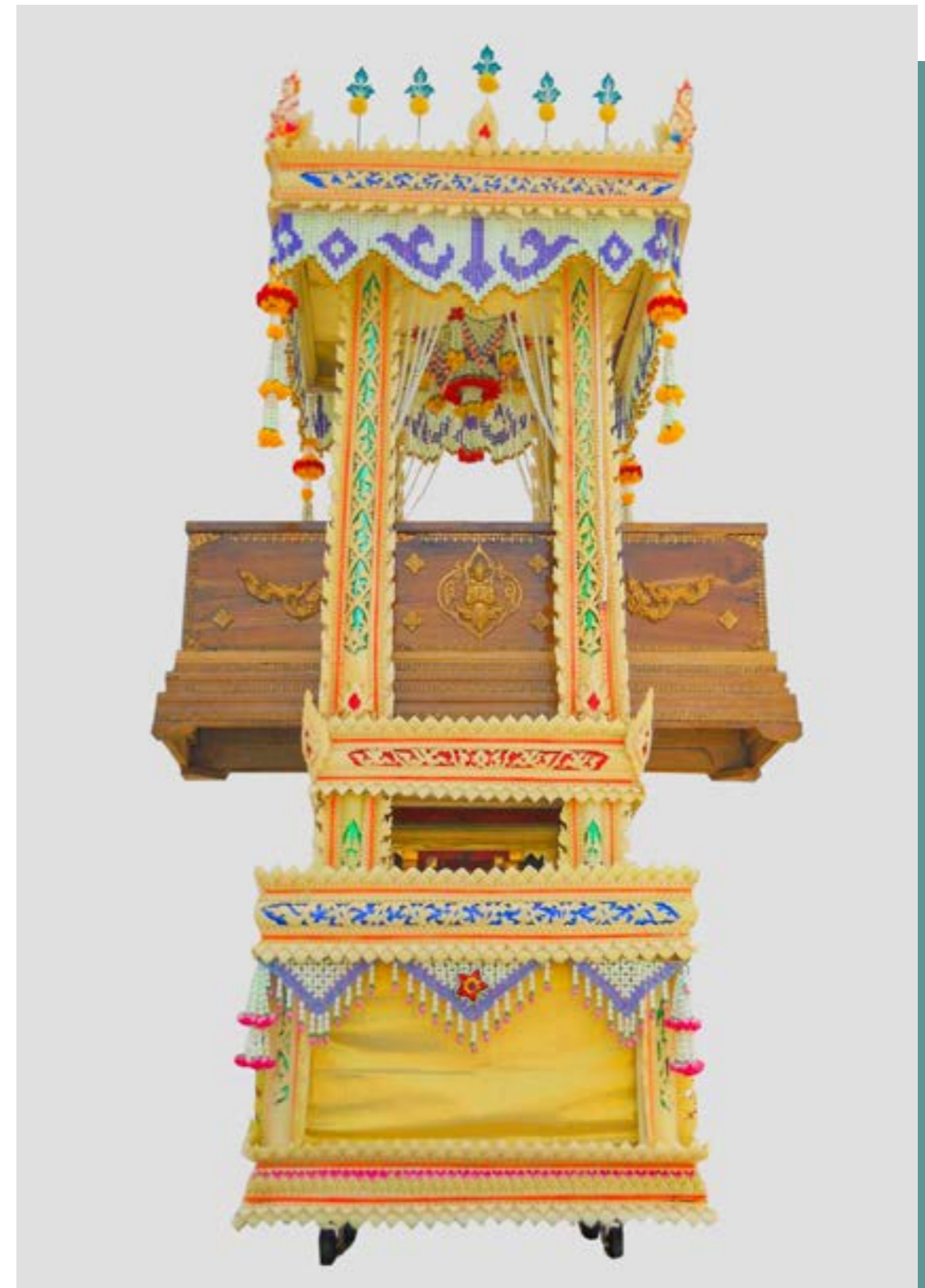
นายสมคิด ได้เรียนรู้งานแทงหยวกจากทั้งคุณปู่และคุณพ่อ ซึ่งมีองค์ความรู้จากที่มาที่แตกต่างกัน ทำให้ นายสมคิด ได้รับการถ่ายทอดทักษะและเทคนิคการแทงหยวกที่มากกว่าช่างคนอื่น ๆ ถือเป็นความได้เปรียบในด้านองค์ความรู้ที่นายสมคิดนำมาปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับตนเอง และในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป โดยเริ่มฝึกจากการเขียนลวดลายไทยลงบนกระดาษ เมื่อเขียนได้แม่นยำแล้ว จึงพัฒนาไปสู่การแทงลวดลายลงบนกากกล้วย นายสมคิด ศึกษาการเขียนลวดลายไทยเพิ่มเติม จากการเข้าศึกษา ณ วิทยาลัยอาชีวศึกษาอาชีวศิลป์ สาขาวิชาจิตรกรรม ประติมากรรม และวิจิตรศิลป์ จึงทำให้นายสมคิดมีความรู้ในการเขียนลวดลายไทยอย่างท่องแท้และสามารถออกแบบลวดลายไทยสมัยใหม่ได้ด้วยตนเอง

นายสมคิด เป็นผู้ที่ใส่ใจในทุกรายละเอียดในการทำงานแทงหยวก ตั้งแต่การประดิษฐ์มิดสำหรับใช้แทงหยวกขึ้นเอง เพราะมิดเปรียบเสมือนอาวุธประจำกายของช่างแทงหยวกแต่ละคน ซึ่งมิดที่ดีต้องมีความเหมาะสมกับลักษณะการใช้งานของช่างคนนั้น ๆ งานแทงหยวกถือเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อนและความรวดเร็วในการทำงานแข่งกับเวลาที่มีจำกัด เนื่องด้วยวัสดุที่ใช้เป็นวัสดุธรรมชาติที่พร้อมจะเหี่ยวเฉา ดำ คคล้ำ ได้โดยง่าย

นายสมคิด มีความสามารถด้านการเขียนลวดลายไทย ทำให้สามารถแทงหยวกได้ทุกลวดลาย ทั้งลวดลายแบบสมัยใหม่ และลวดลายแบบโบราณดั้งเดิม บางลวดลายถูกจำกัดให้ใช้ได้เฉพาะในงานพระราชพิธีเท่านั้น เช่น ลายลูกแก้ว และลายช่องกระจก เป็นต้น ลวดลายทั่วไป เช่น ลายพินปลา ลายพินสาม ลายพินห้า ลายเกลียวกนก ลายกนกเสาช้างสิงห์ ลายสิงห์กนก เป็นต้น นายสมคิดมีความเชี่ยวชาญในการแทงลวดลายลงบนกาบกล้วยได้โดยไม่ต้องร่างลวดลายไว้ก่อน ลวดลายที่แทงไม่มีจุดขาด ด้วยความเชี่ยวชาญในการแทงหยวกจากฝั่งซ้ายมาสุดที่ฝั่งขวาโดยไม่ยกมือออก ทำให้ลวดลายต่อเนื่องตลอดทั้งชิ้นงาน เทคนิคสำคัญในการแทงหยวกอีกประการหนึ่ง คือการแทงให้ตัวลาย

มีขนาดใหญ่กว่าตัวลายปกติ เมื่อนำมาจัดตกแต่งกลางแจ้งจะทำให้หยวกกล้วยโดนอากาศและเหี่ยวเฉาลง ลวดลายจะหดเล็กลงจนมีขนาดเท่ากับลวดลายปกติได้อย่างพอดี

นายสมคิดมีความชำนาญในการเข้ามุมหยวกกล้วยได้พอดี ด้วยเทคนิคที่ต้องตัดหยวกกล้วยให้มีขนาดยาวกว่าขนาดโครงที่จะนำไปประดับ ประมาณ 30-40 เซนติเมตร นำมาเนียนออกเล็กน้อยให้หยวกทำมุม 45 องศา จะเข้ามุมประกบกันได้เป็นอย่างดี ถือเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้ความแม่นยำในการตัดเพราะเมื่อตัดแล้วจะไม่สามารถแก้ไขได้อีก ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสำคัญที่สามารถใช้วัดความชำนาญของแทงหยวกได้เป็นอย่างดี

แทงหยวกก่อเป็นเชิงตะกอน

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

งานแทงหยวกฝีมือนายสมคิดยังคงอนุรักษ์การทำงานตามรูปแบบภูมิปัญญาดั้งเดิม ด้วยการเลือกใช้หยวกกล้วยตานีในการทำงานเพราะเป็นพันธุ์ที่มีชอนน้ำเลี้ยงกว้าง จึงเก็บน้ำเลี้ยงได้มากกว่ากล้วยพันธุ์อื่น ๆ มีกาบสีขาวนวล เนื้อมีความเหนียวไม่กรอบหรือแตกหักได้ง่าย เมื่อใช้มีดแทงจะไม่ปรากฏรอยต่างนำมาแทงลวดลายได้ง่าย โดยในหนึ่งงานจะต้องใช้กล้วยตานีประมาณไม่ต่ำกว่า 20 ต้น

เอกลักษณ์ผลงานการแทงหยวกกล้วย ฝีมือของนายสมคิดอยู่ที่ความชำนาญในการลงน้ำหนักมือที่พอดี และไม่ยกมือออกจากกาบกล้วยจนกว่าจะฉลุลวดลายแล้วเสร็จ โดยใช้เครื่องมือหรือมีดที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง เครื่องมือบางชิ้นได้รับมรดกตกทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะแม่พิมพ์หยวกกล้วยโบราณที่ใช้ในการสร้างสรรค์ลวดลายที่เป็นแบบแผนโดยเฉพาะของช่างสายตระกูลวัดอัปสรสวรรค์

ความพิเศษของการแทงหยวกที่ใช้ประดับในงานอวมงคลของสายตระกูลช่างวัดอัปสรสวรรค์ นายสมคิดจะแสดงฝีมือทั้งการออกแบบลวดลายและการประดับงานเครื่องถม คือ การพิมพ์ลายด้วยแม่พิมพ์โบราณลงบนผลไม้เนื้อแข็ง เช่น มะละกอ ฟักทอง ให้ปรากฏเป็นลวดลายต่าง ๆ เช่น ดอกไม้ ใบไม้ และลายกนก เป็นต้น นำมาประดับประกอบบนกาบกล้วยให้เกิดความสวยงาม เป็นเอกลักษณ์พิเศษที่จัดทำขึ้นเฉพาะงานอวมงคลเท่านั้น

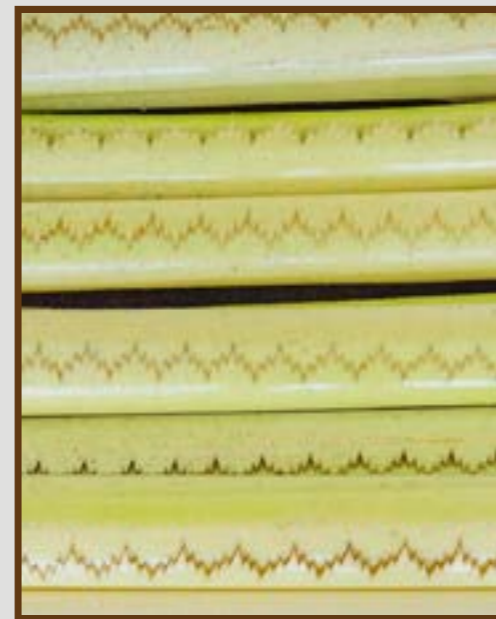
แทงหยวก ลายกนก

แทงหยวก ลายกนกเปลว

แทงหยวก ลายเสารูปกนก

แทงหยวก ลายพินห้า

ส่วนรูปแบบการแทงหยวกในงานมงคล นิยมแทงลวดลายลงบนหยวกกล้วยเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการตกแต่งด้วยเครื่องถมหรือดอกไม้ ใบไม้ อาจมีเพียงการแต้มสีสันทันด้วยสีโปสเตอร์ เพื่อเพิ่มความสวยงาม ลวดลายที่นิยมใช้ในงานมงคล คือ “ลายบัวกลุ่ม” มีลักษณะอย่างดอกบัว มีก้านบัว กลีบบัว และเกสรบัว แต้มด้วยสีเขียว สีเหลือง และชมพู เรียงซ้อนเป็นชั้น ประกอบเข้ากับ “ลายพินห้า” จนเกิดความสวยงาม

ด้วยความชำนาญประกอบกับทักษะฝีมืออันเป็นที่ประจักษ์ ทำให้นายสมคิดได้รับมอบหมายให้ร่วมเป็นหนึ่งในงานแทงหยวกประดับพระจิตกาธาน ในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นงานที่ภาคภูมิใจที่สุดในชีวิต

แทงหยวกก่อเป็นเชิงตะกอน

การถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาผลงาน

นายสมคิด ยังคงมุ่งมั่นทุ่มเทในการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่องค์ความรู้ที่ตนเองมีทั้งหมดให้กับผู้ที่สนใจ อยู่อย่างต่อเนื่อง โดยไม่หวงวิชา ด้วยความหวังให้งาน ช่างแทงหยวกสายตระกูลวัดอัปสรสวรรค์นี้จะยังคงมี ช่างผู้สืบทอดให้งานหัตถกรรมแขนงนี้คงอยู่ต่อไปได้ ในอนาคต ปัจจุบันจึงอุทิศตนเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ อยู่เสมอมิได้ขาด และตั้งใจจะทำต่อไปจนสิ้นลมหายใจ

